

ZABYTEK
JĘZYKA POLSKIEGO
Z POCZĄTKU WIEKU XVI.

Z RĘKOPISU BIBLIOTEKI UNIWERSYTETU W ERLANGEN

WYDAŁ

L. MALINOWSKI.

W KRAKOWIE.
NAKŁADEM AKADEMII UMIEJĘTNOŚCI.
SKŁAD GŁÓWNY W KSIĘGARNI SPÓŁKI WYDAWNICZEJ POLSKIEJ.
1898.

Osobno odbicie z Tomu XXVIII. Rozpraw Wydziału filologicznego
Akademii Umiejętności w Krakowie.

208.4-8"15":
930.272

513277

Zabytek języka polskiego

z początku wieku XVI.

z rękopisu Biblioteki Uniwersytetu w Erlangen

wydał

L. Malinowski.

W Bibliotece Uniwersytetu w Erlangen w Bawarii pod Nr. 1798. znajduje się manuskrypt papierowy w oprawie pergaminowej (niezapisanej) znak rubro [10] na odwr. 1. k. parg. i Nr. 1798.) Oprawa jest w formie pugilaresu ze sznurkiem jedwabnym wiśniowego koloru. Format dwunastka (małe 8°). Książeczka składa się z dwu zeszytów: pierwszy kwinterion (od 2 karty zaczynający się), drugi kwaternion. Do umocowania służą kawałki białego pergaminu. Oba zeszyty są przyszyte do okładki z tego samego papieru co karta 1. i ostatnia i do okładki pergaminowej sznurkiem konopianym czy lnianym. Do ostatniej karty (okład. papier.) przyklejono list prof. Dr. Jana Boloza Antoniewicza, datowany z Monachium 10. V. 1887., który tę książeczkę miał w rękach. Treść listu odnosi się do książeczki. P. Antoniewicz takie podaje wiadomości o manuskrypcie: Manuskrypt pochodzi z 2-ej połowy w. XV. Jest pisany po polsku „mit etwas schlesischer Färbung“.

Treść: Jest to książeczka do spowiedzi. Właścicielka wyznawa Bogu, Matce Boskiej, ŚŚ. Apost., Ś. Stanisławowi, patronowowi naszemu i „mojej patronce św. Jadwidze“, Aniołowi stróżowi i t. d.

Dr. Antoniewicz domyśla się, że właścicielką mogła być córka Kazimierza Jagiellończyka, króla polskiego (1457—1502), małżonka księcia Jerzego Bawarskiego zw. Bogatym, (Georg der Reiche) (1455—

1563). Cf. Allg. d. Biogr. 8,600 i Haentle: Genealogie d. erl. Stammhauses Wittelsbach 1870. str. 115—116. Wiadomości o owej Jadwidze uzupełnić wypada, że królowna Jadwiga wyszła za Jerzego w r. 1475, mając lat 18.

Przypuszczenie p. Antoniewicza potwierdzałaby jeszcze jedna okoliczność. Oto na karcie 1. a. pap., to jest na zwierzchniej okładce papierowej jest dedykacya od Bogomodley i kapłana, zwrócona do „Naymiłościwszej krolewny“, gdzie ów kapłan ofiaruje „ten dar maluczki jako barzo potrzebny zbawieniu i pożyteczny“. Jednakże są fakta, które hipotezę p. A. podają w wątpliwość, a jest jeden, który ją stanowczo obala, jak się to okaże z dalszego opisu manuskryptu.

Dwie ręce pisały tę nową książeczkę królowny Jadwigi. Od karty 2. a. do 16. b. ciągnie się sam tekst książeczki pisany w liniach czerwonych pismem okrągłym, nie znanym w w. XV i stanowczo pochodzącym z początku w. XVI. Charakter jego jest ten sam, co pisma kazań Paterka, (ok. r. 1523—25). Że to nie jest pismo z w. XV., dowodzi tego jeszcze następująca okoliczność. Oto w w. XV. nieznane są znaki diakryczne nad spółgłoskami. Tu zaś spółgłoska *ž*, obok litery *z*, lub *f* bez znaku, ma kiedy niekiedy, zwłaszcza na końcu wyrazów, np. *tez'*, *az'* znak taki, jakiego używamy teraz do wyrażenia *ž* lub też kilka razy kropkę. Znak ten zjawia się dopiero w pismach w. XVI. Drugą właściwością paleograficzną, wyróżniającą nasz zabytek od zabytków w. XV., jest sposób oznaczania zmiękczenia spółgłosek przez *i* krótkie. Tego sposobu zabytki w. XV. nie znają; znakiem zmiękczenia jest tu zawsze *y*.

Inna ręka pisała rubro dedykacyą na k. 1. a. Jest to widocznie pismo osoby starszej, tak, że mogłoby uchodzić za pochodzące z w. XV. Ta sama ręka dopisała na k. 17. a. modlitwę: „Modlitwa krotka ale barzo dobra naprzeczyw powietrzu morovem y smyercy morovey i t. d.“ Że pismo na k. 1. a. i na 17. a. jest to samo, świadczy o tem kształt szczególnie niektórych liter, np. *y* z *ogonkiem* (oznaczone w tekście przez *ŷ*) *ž*, *ž*, *rz* i t. d. Zdaje się, że ta sama ręka poprawiała tekst i robiła dopiski czerwonym atramentem.

Z tego by już wypływało, że książeczka nie pochodzi z w. XV. Ale stanowczy dowód stanowi pochodzenie papieru. W Bonarce, wiosce, leżącej pod samym Krakowem, a stanowiącej w w. XVI. rezydencyą możnego mieszczanina krakowskiego Bonara, w pierwszej połowie w. XVI., a może i później była papiernia, założona przez właściciela. Jak twierdzi prof. Piekosiński, dotąd jedno miejsce w Bonarce zwie się papiernia. Otóż wyrabiano tam papier, ze znakiem wodnym lilie, który to znak był quasi herbem rodziny Bonarów. Ten znak wodny

znajduje się właśnie na papierze naszej książeczki. Prof. Piekosiński na podstawie swego bogatego zbioru znaków wodnych określa bliżej czas, w którym papier użyty do manuskryptu mógł być robiony. Otóż ów znak wodny, lilia, występuje dopiero między 1521 a 1531. Godna uwagi, że tę samą lilią ma papier, na którym pisano manuskrypt kazań Paterka. Oto, co na k. 3 uwag wstępnych w wydaniu Kazań Paterka zanotowałem. „Znak wodny wyobraża na tarczy lilią. Znak ten, za świadectwem Dra Fr. Piekosińskiego, występuje dopiero między r. 1521 a 1531. Kształtem zaś swym najbardziej się zbliża do znaku wodnego na papierze aktów grodzkich między r. 1523—1525“.

Tak więc musi stanowczo upaść hipoteza, jakoby nasza książeczka należała do królowny Jadwigi, która zmarła w r. 1502, jako księżna Jerzowa Bawarska.

Ale w takim razie, jak objaśnić ową dedykacyą Bogomodley i kapłana królowny; jak wytłumaczyć owo wezwanie w tekście św. Stanisława, „patrona naszego“ i mojej świętej patronki, św. Jadwigi“. Jest jeden jeszcze fakt, który naprowadził Dra J. Antoniewicza na myśl o ks. Jerzowej Bawarskiej, t. j. okoliczność, że książeczka znajduje się w Bawaryi. A jednak dane paleograficzne nie pozwalają przypuszczać, aby książka należała do osoby zmarłej jeszcze w roku 1502.

Są dwie drogi wyjścia z tego kłopotu. Albo trzeba szukać innej królowny polskiej, innej Jadwigi i to takiej, któraby w I^{ej} poł. w. XVI. przebywała w Bawaryi — zadanie nie do wykonania — albo przypuścić, że zabytek nasz jest kopią. Ale w takim razie, jak usprawiedliwić dwie ręce, które niezawodnie pisały w tej książeczce? a zwłaszcza, jak wyjaśnić dedykacyą? Dalej, jakim sposobem kopia z 3-go dziesiątka wieku XVI. dostała się do Erlangen? Jestto kwestya, którą rozstrzygnąć trudno.

Ostatecznie rzecz jest obojętna, dla kogo pewien zabytek był pisany i do kogo należał, jeżeli w inny sposób możemy określić czas jego powstania.

Treść. Jak to już Dr. Antoniewicz określił, jest to książeczka do spowiedzi t. j. obszerny rachunek sumienia lub spowiedź powszechna, gdzie penitentka wyznaje grzechy, podług różnych kategorii, a więc grzechy śmiertelne i powszednie myślą, wolą, żądzą, zezwoleniem, dopuszczeniem i opuszczeniem: a) myślą (do 4. a.), b) mową (4. b.), c) spowiada się z uczynków (5. a.). Dalej rozbiera różne zmysły, jak powonienie (5. a.) dotykanie, smak (ukuszenie) (5. b.). Dalej przechodzi grzechy śmiertelne: 1) pychę (6. a.), 2) łakomstwo (6. b.) 3) nieczystość (nyczystości, aczkolwiek nieskutecznej cielesnej, ale wzdry serdecznej) (7. a.), 4) zazdrość (albo zawisłość) (7. a. b.), 5) obżarstwo

(7 b.— 8. a.), 6) gniew (8 a. b.), 7) lenistwo. Dalej idzie dziesięcioro przykazania miłego Boga (9 b.— 10. b.). Następnie wymienia ogólnikowo dwanaście członków (artykułów świętej wiary krześ. 11. a.), dalej: uczynki miłosierne (11 a. b.), nieumiętnego nauczać, dać radę nieroztropnemu, występnego skarać, winowajcy odpuścić, smętnego pocieszać, przygody pokornie cierpieć, za nieprzyjaciela miłego boga prosić.

Uczynki miłosierne człowieczeńskie albo co ka ciału zależą: łącznego nakarmić, pragnącego napoić, nagiego przyodziać, jętego więźnia wybawić, w dom pielgrzyma przyjąć, nieznanego nawiedzić, do grobu umarłego doprowadzić.

Dziewięć grzechów cudzych (12. a.).

Ośmioro błogosławieństw.

Błogosławieni ubodzy, cisi, i t. d.

Trzy cnoty boskie albo bogomowne (teologiczne 12. b.), wiara, nadzieja i łaska (czes. laska 13. a.), 3 cnoty zawiesziste (kardynalne) (cardo = zawiasy), roztropność, sprawiedliwość, stałość albo mężność (14. a. b.)

Siedmioraka świętość Kość. św. (7 Sakramentów), krzest, spowiedź (pokuta) i t. d. (15. a. b.).

Grzechy przeciwko mocy Boga ojca krewkością, naprzeciwko mądrości Syna Bożego nieroztropnością, naprzeciw Duchu św. złością, niewdzięcznością a zuchwałością.

Kończy modlitwa o odpuszczenie grzechów i prośba o wyznaczenie pokuty (str. 16. a. b.).

T e k s t.

1. a. (bez linii)

(rubro) Naymyloſcywſſa krolewno
 n̄yeraczi vaffa myloſcz
 vaffey myloſcy kapla (sic)
 a bogomodlee nyedoltoy
 nego zapomynacz̄ y
 flafky vaffey myloſcy
 nyevipuleczacz̄ a racz̄
 vaffa myloſcz than dar
 maluczky wdžadznye (sic)
 przyacz̄ bocz̄ ieſt bargo
 potrzebni ſbavienyv
 7 pozitheczeni

1. b. biała.

2. a. (między czerw. liniami)

Y ¹⁾ ya grzeſſna ȳ n̄yepo
 z̄ȳtheczna ſluga nylego
 boga ſpoviadamſia ȳ v̄yn
 na ſya davam panv bo
 gv wſſechnoczne mv w t
 roycz̄ȳ ȳedinemv bogv
 Oycz̄v ȳ ſynv ȳ dvchv
 ſwiantemv ȳ na ȳſw̄yath
 cze ȳ (sic) pannie marie ȳ kro
 l̄yevn̄ye n̄yebieſke ȳ blo
 goſlavionemv nichalovi
 archaniolovi bożemv ȳ
 ſwiantemv ianovi krz̄y (sic)
 czielovi 7 blogoſlavionim
 apoſtolom pietrovi ȳ pa
 wlovi ȳ ſwiantemv ſta
 niſlavovi patronovi naſſe

2. b.

mv ȳ moiey ſwiantey pa
 troneze ſwiantey iadv̄y
 dze ȳ moiemv ſwianthe

mv angiolovi ȳ wſiſtk̄ym
 bożim ſwianth̄ym przeth
 thobam oycz̄e dvchown̄y
 moich wſiſtk̄ych grzechow
 kthorimechem (sic) ſia dopulezi
 la oth me ȳ poſl̄yedne ȳ
 ſpoviedz̄y az do dz̄yſie ȳſſe
 go dn̄ya ȳ cz̄aſſv
 cz̄om ſgrzeſſila ſia m̄yſla
 ſia vola ſia żadz̄a kocha
 n̄ym dożwalan̄ym moviaecz̄
 cz̄vianecz̄ dopvſzaianecz̄ ſia
 wiele ſlego opvſcz̄ayanez̄

3. a.

wiele dobrego Iakomkolw :
 iek ſgrzeſſila ſmiertel̄
 n̄ye poſſwetn̄ye; ȳawnie
 ta ȳemn̄ye ſpoviadam ſia
 a da ȳa ſia vinna oycz̄e
 dvchown̄y Then czy w̄y
 ſtap mo ȳ ta v̄yna mo ȳa
 a then grzech mo ȳ ktho
 rimech ȳa obrażila pana
 boga Izech ſia po ſpovie
 dz̄y me ȳ poſſedne ȳ n̄yepo
 lep̄ila ale za ſia w̄erze
 ch̄y p̄ȳrwſſe ȳ offſem w
 gorſſe ²⁾ nawracala an̄y vier̄
 nie za mo ȳe grzechi po
 kvtovala, 1 pot̄ym ſia dav̄a (sic)

3. b.

vinna panv bogv ſgrzechow
 ſiereza mego v̄ſth moich ȳ
 vez̄ȳnkow m̄ych ^ Napierue ȳ
 ſſiereza mego f grzechow izem
 ȳa wmiſlach prożnich n̄ye

¹⁾ y rubro, dalej nigro.

²⁾ na boku dopisano rubro nad ony p̄irwſſe.

pozitheeźnich plugavých
ezeleſtnich albo w tkorých (sic)
kolwiek ſbavieniv memv
ſkodlivich dlvgom trwała
lvbovala y owſſem drvgim
doſvalala aným ſiã pokvſam
przeezivila | a thako yakom
kolwiek mýſlamý moiemy
rozſzmaitemý · proźnimi · obra
zyla moiego ſbaviezila dzy

4. a.

ſiacz mý thego žal y the
go ſiã ſpoviadam ſtkorich
ſzlych mýſly yã ſiã grze
ſſna niedoſtoyna nyev
mýem ſiã ſpoviadacz aný
ſnich hezbi panv bogv dacz
| davam ſiã tez' panv bo
gv vŷnna ſzgrzechow
vſth moich, izem ia wiele
proźnich ſlow movyla
niepotrzebnych, memv ſba
vieniv ſzkodlivich, jako
ſã ſlova obmaviaiańcze
vwlačazãńcze · naſſmiera ¹⁾
iańcze poſſãdzãńcze mego

4. b.

blifniego obrazaiać ſtko
rich ſlow proźnich nyev
mýem ſiã dażez (sic) ²⁾ vinna pa
nv bogv memv yedno ýlem
kolwiek razow ſzgrzeſſila
ſlovi proźnemý tile ſiã da
vam vŷnna panv bogv wſe
chmocźnemv

|| Potým ſiã davam vynna y
ſpoviadam ſiã panv bogv
zvezinkow zlych piazý

ſmiſflow moich, napierwey
zwydzenýa, ýzech yã roſpu
dnýe (sic) moýe oczý chovala pa
trzaiać na rozmaite rzeczy
a ſvidzenia veſla (sic) w żadzã y
w pokvſy ſle cieleſtne albo
w ktorekolwiek ýnſſe przýcho
dzila a ýmecz · przywzãlala, (sic)
ſiã nye

5. a.

|| Thez' ſiã davam vinna zvgin
kv ſlego ſlvechania mego,
ýzem yã wiele kroýez ſlvecha
la ſlow proźnich, vwloczthva,
pochlebſtwa, baſſny albo pýe
ſſny ſwiczýkych krotofilnich
albo veſela tego ſwiatha viã
ezeý raczeý · pýlney nýzly chwa
ly bozeý albo ſlova bożego
Thez ſiã davam vinna panv
bogv zvezinkv ſlego povo
nyenýa mego, ýzech ſiã kocha
la wrzečach vonýaýaczých
kv meý rozżkoffý a nyekv chva
le milego boga vbogiemi albo
niemocznemi ſiã żadala.
davam ſiã tez' vinna mile
mv panv bogv z dotikanýa
merżãdnego mego grzeſſnego

5. b.

cziala, ieſtlybich yã nieſpo
trzebnofezý dotikala ſiã na
mieſcze tagiemne fromieſli
ve, dzyſſiaczmý thego žal, te
go ſiã ſpoviadam || davam
ſiã tez' vinna panv bogv
zvezinkv zlego vkvſſenýa y
zech yã wiele kroýez iadla al

¹⁾ va rubro.²⁾ nb. ý przekreślone czerwono.

bo pila więcej dla smacz
noścy niżły dla potrzebu
ścy, a tako, iakomkolwiek sgrze
śła ptzelę vkŕŕienie albo przę (sic!)
smakowanie dżyl się davam
vinna panv bogv milemv,
Ieŕze się spowiadam, żech
ja nęczadżyla moich ſzmi
ſlow rożvmem, ale więcej
smiſnoſcziam, żech ja baczi
la rożvmem, czo bilo pocżły
vego ſbaviennego, aſſako

6. a.

zem się dala ſwieżięczę
smęſlnęoſczęam, to jeſtli lv
boſcziam moých smęſlow.
davam się też vŕinna y ſpo
viadam się panv bogv mi
lemv zveżinkow ſłych: ſye
dmę grzechow ſmęrtelnich:
napirvey ſpichi tako wną
trżney jako ſzwęrfchney
albo ſerdeczney y czieleſtney
yakomkolwiek była piſſna
zrodzaŕv albo zvrodenja y
zvbranja albo też' chelpliva
ſereza nadantego, zadaiaćy
chwałę czeży thego ſwiata
Iż'ech ¹⁾ się też' mŕymala być
lepfam niżły moę bliżny
tako żech też' nęebila poſlv
ſſna moich ſiarſſich atho wſſi
ſtko ſpichi, davam się też'

6. b.

vinna panv bogv ſdrugiego
grzechv ſmęrtelnego ſlakom
ſtwa, żech ja była lakoma na
rzcęży czeſſne na bogaczwa
tego ſwiatha więcejiem za

dala niżmę pan bog vżęził
y dal ſlaſkę ſweę nęeprzy
wlaſczalam tego dobroczę mę
lego pana boga anęch ſtego
wdżęczna bila anęch panv
bogv ſzdobrodzieſtwa dziako
vala ſalmvżnym ſviantę
vbogęm nęedavala a żeżlich
dala thedieh prożney chwa
lę zadala ॥ Davam się też pa
nv bogv vinna ſrżeciego.

7. a.

grzechv ſmiertelnego nęecz
ſtoſczę, aczkolwiek nęeſkv
teczney czieleſtney, ale wżdi
ſerdeczney yakomkolwiek
męſlę nęeczęlte w ſſereczv
męala, ym się nie przeży
vęla, alem w nich lvbovala.
dżęſſiać mę thego żal y the
go się spowiadam panv bogv
davam się też' vŕinna panv
bogv męlemv ſczwartego grze
chv ſmęrtelnego zżadroſczę
albo zaviſnoſczę yakomkolwiek
zaſrżala memv bliſnemv do
brego męenja czeży ſlavę do:
bra vrodzonego iako mędroſczę

7. b.

rożvmv albo cżnoth dobra
też' przęrodzonego przępa
dlego albo nabitego jako
ymęenja czeży y povilla
nęa a zvlaſcza niepręja
czielovę memv themvehvi:
ancęę żyćzna niebyla
davam się też' viuna pa
nv bogv y poviadam vŕina
moia ſpiantego grzechv

¹⁾ nb. kropka nad ż rubr.

smjertelnego zlakomſtwa
albo zobrzarſtwa (sic) nymaia-
nez mŷarŷ wyedzenŷv ŷ
wpŷeczŷv yedzancz ŷ pŷancz
sbitnie, a ſtegoch niebila po

8. a.

chopna kv ſlvfbie mŷlego bo
ga, ŷzech wiانعزŷ yadla dla
smacznoeczŷ nŷzłŷ dla potrze
bnoeczŷ kv yedzenŷv ydacz pa
cziorka nie(piala) ¹⁾ movila anich
iadla przegegnala : po iece (sic)
nv panv bogv nŷedziekovala.
davam ſiã teg' vŷinna panv
bogv milemv ſſoltego grzechv
smjertelnego ſzgnŷew - ŷzem
ſiã gnŷevala na blŷznie moŷe,
na poddane moŷe, ſiã volã mia
la, pomſeczŷecz ſiã chceŷjala ſlo
rzechŷyla, przekłŷnala, pomſtŷ
od mŷlego boga ŷadala, w moŷm

8. b.

gnevŷe milego boga blvznŷ
la anŷ teg' skromna a ſpo
koŷna byla ~ a tako, ŷakomkol
viek thŷm grzechem ſgrzeſſi
la, tak ſiã dzisz davam vinna ²⁾
davam ſiã teg' vinna panv
bogv milemv ŷlenŷŷtwa, ŷzech
ŷa bŷla leniva kv ſlvzbŷe
bozeŷ, cznothŷ a dobre vezŷn
kŷ, ktorech povŷinna dzialacz
panv bogv ſlvŷŷecz ~ naboŷnŷe
poczlyvŷe pochopnŷe przŷ

klanie (sic), thegoch wŷŷytkyego
ŷamŷeſkavala ~ mŷeŷ ſvyanteŷ
ŷ ſlova boŷego ſpylnofiziam
a naboŷnŷe nŷeſlvchala, teſkly

9. a.

vach na ſlvfbie bozeŷ bŷla
a na proſnoeczŷach ŷveſſelim
ŷ skochanŷm trwala, a ta
ko, iakomkolvŷek thimi gr-
zechŷ smjertelnemŷ ŷ przŷ-
czinamŷ ŷ okolŷecznoeczŷiami
ich albo teg' onimi grzechŷ
kthore bŷ ſtŷch grzechow
pochodziłŷ ilemkolviek kroicz
kthorim thim grzechã ſmier
telnŷm ſgrzeſſila, tile ſiã
razow davam vinna ŷ po
vŷadam grzech moŷ ŷ vi
nã moŷã panv bogv przeth
thobam, oŷeŷe dvchownŷ.
davam ſiã teg' vinna ŷ

9. b.

ſpoviadam ſiã panv bogv prz-
zeth thoba(m) ³⁾, oŷeŷe dvchownŷ,
⁴⁾ ſdziefianciora przŷŷkazania mi
lego boga, ktorech ia grzeſſina
viele kroŷecz przefŷapovala a
navianceŷ, ŷzem pana boga nie
chwalila, nieczczila, nievielbila
ŷako ſtworziciela ŷ sbaviciela
mego ~ nieſlvzila ~ ſpilnoeczŷia(m) ⁵⁾
ochotnie . ŷ naboŷnie . iako panv me
mv ~ niemilovalach ⁶⁾ nath wŷŷitkoŷ
ſtworzenŷe ſpravego ŷ ŷvpel

¹⁾ wykreſliła ta sama ręka.

²⁾ z boku dopisano: *panu bogu*.

³⁾ *m* wyskrobano.

⁴⁾ z ; zrobiono f.

⁵⁾ *m* wyskrobano.

⁶⁾ rubro dopisano *ch*.

nego slerczy mego, że wffitkych
fył moieh, że wffitkeŷ pamia
czy meŷ ŷ wffitkiego rozvuv
mego (ŷ że wffitkich ŷył moieh)¹⁾
iako othkvpiciela mego ~ nyeba-
10. a.

lach ŷia iego wflechmoczo
ŷczy iako ŷandziego ŷprauie (ŷic)
dlivego ~ wproznofczy albo
nadaremno ŷmia milego bo
ga brala ~ przyŷagayaneŷ
ŷia ŷ vŷaraianeŷ ŷia dnŷ ŷwi-
antich nŷevceŷzila, alech ŷe
vianeŷeŷ naproznofciach nŷ
zly na ŷlŷbie boŷeŷ travila,
megoch bliŷniego ŷako ŷama
ŷiebie niemilovala, alech wiele
kroicz mego blynego wnŷe
naviŷczy miala, na iego czyŷ
ŷ na lŷavie obrazala ŷ ofŷŷim
moŷm iazŷikam zabiala mogich
ŷtarŷich wpoczlyvofczy niemiala
a wŷlaŷeŷa (ŷic) rodziczow moych
10. b.

anŷ zanŷe mŷlego boga pro
ŷila, falŷive ŷwiadeŷtwo na
przeczywko memv bliŷnemv
vidavala a ŷego nŷevŷnnŷe
pothwarŷala ŷ ŷlemv nŷeŷeŷa
ŷczyv ŷego ŷŷa radovala ~ rze
czy czyvdzych (rzeczy czyvdzych)²⁾
wfereczy moŷm zavdala (ŷic) albo
ŷe ŷobie przywlaŷczala ŷ
ŷnŷego przyŷkazanyŷa boŷkiego
nie pelnila a iŷŷŷich kthore
ŷpelnila, tedŷ niepilnie nŷed
bale ŷ nŷe-naboŷnye chvalŷ

prozney ŷtego zadala a tako
yakomkolwiek przyŷkazanyŷe
mŷlego pana boga przyŷtapo
vala, thak ŷia dŷiŷz davam vin
na panv bogv wflechmocŷne
11. a.
mv a zalvya thego
davam ŷia teŷ' vinna panv
bogv ŷedvnaŷcie czyłkow
ŷwiantey vŷary krŷeŷczyŷan
ŷŷkeŷ, ŷeŷtlybych ŷa w ktorŷm
vatpila albo niepravie dŷier
zala ~ albo teŷ' ŷeŷly bych ya
nŷebila (ia)³⁾ poŷlŷŷŷna vŷtawi (ŷic)
koŷciola ŷwiantego dŷŷŷŷmŷ
thego zal ŷ tego ŷia ŷpoviadâ (ŷic).
davam ŷia teŷ vinna panv
bogv wflechmocŷnemv ŷv
czyŷnkow myloŷiernich, tako
wnaŷrŷnich, to yeŷŷŷ dŷeŷo
wnich albo ŷŷerdecznich, ŷa
ko teŷ ŷwirŷechnich albo czył
vŷeeczyŷŷŷkŷych na pierveŷ ŷia
davam vinna panv bogv ŷŷdv-

11. b.
chow nich vczynkow yŷeŷ
ŷa nievmiatnego nienavczyła
nŷedalach radŷ nierofŷtropne
mv nieŷkaralach viŷtapnego
nieothpvŷeŷalach gniew vŷ
novayczy memv ŷmaŷŷnego
nŷepocieŷŷila ~ zlych a nieŷeŷe⁴⁾
ŷŷnich przyŷgod pokornie nie
cierpala ~ anŷ za moye nŷe
przyiaclele milego boga nie
proŷŷila ~ pothym ŷia teŷ da
vam vinna panv bogv ŷv

¹⁾ wykreŷlono rubro.

²⁾ wykreŷlono rubro.

³⁾ wykreŷlono rubro.

⁴⁾ z e rubro z rob. ŷ.

czŷnkow myloŷijernich czło
wieczenkŷch albo czo kv czia
lv zaleza ~ yzech ŷa laznego
nŷekarmŷla¹⁾ ~ pragnaczego
nienapogyla ~ nagiego nieprŷy:
12. a.

odzjala ~ Jathego wŷaznŷa
zŷaczthwa nŷevŷbavila ~ w dom
pŷelgrŷŷma nieprŷŷala ~ niemo
cznego nienawiedzila ~ do grobv
vmarlego niedoprowadzila ~ a ta
ko ŷakochkolwiek vezŷnkow
myloŷiernich ~ tako wnatrznich
ŷ zewnatznich niepeŷnila, dzi
ŷlaicz mi thego zal ŷ thego ŷia
ŷpoviadam

ŷ davam ŷia teŷ vinna panv bo
gv ŷdzŷevŷaczŷ czvdzŷch grze
chow, ŷakomkolwiek bila v
czefŷnicza czvdzŷch grzechow
a czvdzich ŷzloŷczŷ przŷkaza:

12. b.

nŷm: rada(m)²⁾: ~ dozwolenŷm: po
chlebovanŷm ~ ŷzloŷczŷ nŷeobia
wienŷm: ~ albo nie ŷ przŷczinian³⁾i
ktorŷm bŷadem³⁾ ~ nieskaranim
a ieŷtŷbich teŷ ze ŷlego nabŷ
czia vezafŷnicza bila dŷyŷfiacz
mi thego zal thego ŷia ŷpovia
dam panv bogv milemv

ŷ davam ŷia teŷ vinna zoŷiniora

blogoŷlavianŷtva, o kthorech
ŷa niez niebdala (sic) ŷzech niebila
vboga podlug ducha, to ieŷt
niechczialach cierpiecz dobrovol
nego vboŷtwa ~ niebilach czieha
zmierna ~ w przeŷladovanŷv ~ nŷe
plakalach za moŷe grzechŷ ~ ŷ
teŷ za czvdze niedoŷtakŷ nŷe

13. a.

bilach cierplŷwa ~ ŷpokoŷna:
ŷpraviedlŷva: ~ miŷoŷiarna: ~ a
nich zadala przeŷladovanŷa
cierpiecz dla imienia milego
boga ŷ dla ŷpraviedliwoŷczŷ ŷe
go ~ albo teŷ dla viarŷ ŷwian
theŷ krŷezczŷanfkeŷ ~ a tako,
ŷakochkolwiek ŷgrŷetŷila nied
baloŷczŷa(m⁴⁾) o oŷmiro blogoŷla
vienŷtvo, dziŷ mi thego zal ŷ
thego ŷia ŷpoviadam panv
bogv wŷŷechmocznemu

ŷ davam ŷia teŷ vinna ze trzech
cznoth boŷkŷch albo bogomo
wnich: ⁵⁾ ~ viarŷ: ~ nadzieie: ŷ la
ŷkŷ ~ ŷzech ŷa niemiala⁶⁾ ~ vŷarŷ
krŷezczŷanfkeŷ okraŷtoneŷ do

13. b.

bremŷ⁷⁾ vezŷnkŷ ~ a takoch bila
krŷezczŷanka ~ tilko tego ŷmŷe
nŷam a nŷeveczŷnkŷ dobremŷ⁸⁾
albo cznothamŷ ŷwianthemŷ⁹⁾

¹⁾ nad „nŷekarmŷla“ rubro dodano *na*, co znaczy, iŷ naleŷy czytać ten wyraz *nienakarmiŷla*.

²⁾ *m* wyskrobano, z *a* rubro zrobiono *q*.

³⁾ *e* rubro zm. na *o*: bŷadom.

⁴⁾ *m* wyskrobano a z *a* zrob. *q*.

⁵⁾ na boku dopisano rubro: *tho ieŷt*.

⁶⁾ na boku dopisano rubro: *w ŷoby*.

⁷⁾ *ŷ* dopis. rubro u góry.

⁸⁾ *e* czerw. zm. na *ŷ*.

⁹⁾ *e* czerw. zm. na *ŷ*.

niebilach tež nadzieje pewney
w famey lalcze milego boga
Niebilach tež lasky przepe
czney kv panv bogv y kvme
mv błysnemv.

davam sią tež vinna panv
bogv milemv ze trzech cznoth
zawiesistich¹⁾, to iest naethorich²⁾
zyvoth czlovieczy ma sią obra
cziaz, to iest rostropnoscy ~ sp
raviedlivosczy ~ stalosczy ~ albo
14. a.

magnosczy ~ any vmiernosczy
~ yzech niebila rospvtna w flo
viech moich ~ vezynkoch moich
w itanie moy m a zwlasza
w slzbye mylego boga a iefez
kiedy ktho mi³⁾ vpominal w
mey nierostropnoscy: nyebaczno
sczy a nieopatrznoscy thegoch
niebila wdzieczna. alech sią
gnyevala a snadz tež laiala
gdzye bych tego miala wdzia
czna biez niebilach tež spravie
dliva panv bogv y mnye famey
y memv błysnemv niebilach
też itala a moczna w moich po
14. b.

kvslach a nieobiavialach mo
czno y stalie na przezywko
mogym trzem nieprzycielo,
to iest czartv, y czialv memv
y⁴⁾ swiathv, niebilach vmryerna
to iesth izych nievsmierzala

rozvmem zadlivosczy a namią
tnosczy albo smislnoscy syer
cza y szmyflow moich.

davam sią tež vinna panv
bogv syedniorakey swian
toscy kosciola swianthego,
na pirvey ze krztv moyego,
kthoregoch ya nyzachovala
wnievinnosczy onich slivbow
15. a.

y⁵⁾ obietnicz y odrzekany nie
zachovala wczalosczy, alie
ch ya wiele kroicz lamala
kv spowiedzy chodzila nye
dobrze sią szgrzechow rozmy
slwffy any slzy na swian
tha spowiecz dobrze zebraw
slzy nyekrvffonym sferezem
any zvmisla⁶⁾ sią po spovie
dzy polepficz po spowiedzi
sią rzathko albo nigdi niepo
lepffila ale vony grzechy
pierwffe albo wgorffze nad
ony pyerffe sią vraczala,
czialo mego szbavyczela
15. b.

nyedostoynye przymovala y
ynfchich swiantosczy kosciel
nich wpoczlyvosczy nyemiala
Na koniecz oycze dvehowny
davam sią vinna y spovia
dam sią panv bogv wffzechmo
cznemv ze wffistkych mogich
szgrzechow powffetnich (sic) smier

¹⁾ z ci зроб. rubro: y = zawiesistych.

²⁾ z c зроб. rubro k. = na ktorich

³⁾ z e rubr. зроб. q.

⁴⁾ y dopisano nigro 2-ą ręką poprawiacza.

⁵⁾ y dopis. nigro. 1-ą ręk.

⁶⁾ nad q rubro dano linijkę.

telnich iawnich tajemnich w:
laffnich y czvdzich y¹⁾ kthorich
niepamietam y ktorich sfobie
za grzech niemam y fikorich (sic)
by m'a (sic) nieprzjacieli dvfny
m'yal ofkarzacz przeth fładam²⁾
milego boga czalfv smierczi
mey yakokolwiek obrazala
maiestat bofk'y krewkofcz'ya

16. a.

nierostropnofeia - floscia a nie
wdziacznofeia - grzeffila³⁾ na pr:
zczczywko moecz'y boga oycza
krewkofcz'ya(m)⁴⁾ na przecz'w=
ko madrofcz'y fina bozego nie
rostropnofeia(m)⁵⁾ fgrzeffilam na
przech'wko dvehv fwiantemv
slofeia a nyewdzacznofeia a:
zyehvalofc'yam: |y veziekam fia
ya dzifz grzeffna kv moiemv
ftworzicielovi, bogv wflechmo
cznemv, wtrojczy yedinemv

a poth choragiew mak'y pa
na iesusa othkvpiciela mego
proffacz yego nafwaintfley (sic) my
lofczy - aby pan ielvs criftvs
przez' zaflvga mak'y yego y przez
16. b.

proffia (sic) nafwiantfzcy marney
mathk'y yego y przez' zafluga
wfliftkich bozich fwiantich⁶⁾
y ciebie oycze dvehowny:
proffa dla milego boga, aby:
mie skaral zamoie grzechy
dal navka fbavienna obezia
zil pokvta fwiantha. taka(m)
yaka bieh mogla fgdierz'yecz (sic)
za moje zlofczy⁷⁾ rozgrzeffil
tha(m)⁸⁾ mozza przez' thwoye
starffe. a ya grzeffna fpomocz'a
milego boga cheza za moje
grzechy pokvthoviacz (sic) a cheza
fia ich viaronacz (sic) podlvg mey
krewkofcz'y ame

17. a.

Modlythva krotka ale barfo
dobra na przecyw powietrzv
morovemv a smyercy moro
vey ktora ma bicz moviona
naboznye poranv y nanocz⁹⁾

¹⁾ z i zrob. rubr. y.

²⁾ m rubro dopis.

³⁾ — dodano rubro.

⁴⁾ m wyskrobano.

⁵⁾ m wyskrob.

⁶⁾ na boku dopisano rubro: abi nyeraczil tadzie; podlug floscy moich ale podlug
m'lotierdzia iego.

⁷⁾ u góry dopisano y.

⁸⁾ m wyskrobano.

⁹⁾ Caly tytul rubro.

O ¹⁾ naymyleyffy a nayflot
ffy y naydobrotlywffy pa
nye lhefu Kriſte. proſſą po
kornye thvey naydroffey
myloſey abi twoya okrudz
na a nyevynna mąka y ra
ni thvoie bili obrona moia

lekarſtvo moie od powietrza
morovego y od wffelkyego
wrzodu ſlego a thvoya gorz
ka ſmýecz (sic) bila teſz zaſcziezie
nym moyym od ſmyercy
morovey y od nagley amē

¹⁾ rubro.

O poprawkach rękopisu.

W rękopisie znajdują się tak w tekście jakoteż na marginesach rozmaite poprawki, skrobania, wykreślenia i dodatki, które zaznaczono w przedruku. Poniżej są szczegółowo przedstawione według kategorii:

Poprawiacz dodawał kropki, rzadko przecinki, t. j. kreseczki, po wyrazach:

3 a. fgrzeffila. tayemnye. 4 b. memu, moich. 5 a. fwiatha. wią-
czey. raczey. bozey. povonyena mego. 7 a. dobrego mýenýa. częzy.
flavy. vrodzonego. 7 b. przypadlego. nabitego. 8 a. potrzebnołczy.
fzgnyew. flą volą miała. 8 b. fgrzeffila. flvżycz. zamýefkavala. 9 a.
ich. pochodzily. sbaviciela mego. nieflvżila. ochotnie. y nabożnie. panv
memv. 10 b. fya radovala. 11. b. nýepocieffila. złých. zaleza. 12 a.
odziała. nyevýbavila. nieprzyała. nienaviędzila. niedoprowadzila. mylo-
fiernich. 12 b. rada(m). pochtebovanym. nýeobiawieným. błądom. nie-
fkaranim. vhoftwa. czicha. żmiertna. w przesładowanyv. 13 a. cierplýwa-
fpraviedlýva. milofierna. yego. krzełczyanſkey. 13 b. vezýnký. krzełczy-
anka. roftropnoſezy. fpraviedlivoſezy. 14 a. małnoſeżý. nieroftropnoſezy.
bież. panv bogv. 15. a. polepficz. 15 b. niepamietam. niemam. 16 a.
nieroftropnoſeią. niewdzięcznoſeżią. mýloſeżý.

Skrobania i wykreślenia.

Wyskrobano na końcu m:

9 b. przeth thoba(m); fpilnoſzia(m) 12 b. rada(m); 16 a. krewko-
fczya(m) 16 b. taką(m); thą(m) mocza. Wyskrobano na końcu *m*, a do
poprzedniego *a* dodano kreskę rubro, co dowodzi, że skrobał poprawiacz.
13 a. niedbałofeżią(m); 16 a. roftropnoſeią(m).

Wykreślono rubro:

4 b. da(ŷ)cz; 9 b. (ŷ ze wffistkich syl moich); 10 b. (rzeczy czv-
dŷych) (było dwa razy napisano). 11 a. yezlybych ŷa nŷbila (ia) poŷlvŷŷna.

Poprawki liter i dopiski czerwonym atramentem.

K. 4 b. wiersz 6. nad z kropka w wyrazie prŷznemi. K. 6 a. w. 5. od dołu. *Iŷech* kropki nad *ŷ* i nad *I*. 8 a. przeŷegnała kropka nad *ŷ*. 9 a. linijka nad *q*: kthorim thim grzech*q*. 15 a. ŷvmiŷł*q*. W wy-
razie czviancz 2 b. v poprawiono na *ŷ*. Zamieniono *e* *ie* na *ŷ*, *i*. 4 b. w. 6. proznemi na proznimi. K. 13 b. dobremŷ vczynky poprawiono na dobrŷmy, nŷevczŷnkŷ dobremŷ poprawiono na dobrŷmŷ, cznothamŷ ŷwianthemŷ poprawiono na ŷwianthŷmŷ. 4 b. w. 8. od dołu napierwey poprawiono na: napŷrweŷ 11 a. napiervey poprawiono na napŷrveŷ. *i* zamienjono na *ŷ*: 5 a. nierz*q*dnego zamieniono na nyerz*q*dnego. 15 b. czvdzich *i* kthorich poprawiono na czvdzich *ŷ* kthorich. 13 b, ethorich poprawiono na kthorich. 12 b. b*l*adem poprawiono na b*l*ad*em*, *e* zamienio-
no na *q*. 11 b. nieŷezŷŷnich poprawiono na nieŷez*q*ŷŷnich. 14 a. mie poprawio-
no na mi*q*. 12 b. dopiŷano f: nieŷprzycziniani~ (prawdopodobnie powinno być: niesprzeciwianim). Na ko*ncu* dopiŷano m: przeth ŷŷad*am*. 15 b. Na ko*ncu* dopiŷano *ch*: niemilovalach. 9 b. Dopiŷano sylabę va: na-
ŷŷniev*ai*acze. 4 a. Dopiŷano sylabę na: nŷe nakarmŷł*q* 11 b.

Dopiski rubro całych wyrazów i zdań.

K. 3. w. 3. od dołu po wyrazie gorŷŷe dopiŷano na marginesie: nad ony (pir)wŷŷe. 4 b. w. ostatni: po wyrazie ymech dopiŷano ŷ*q* nŷe. 8. b. po davam vinna dopiŷano: panu bogv. 13. a. po wyrazie *bogomov-
nich* odsŷłacz i dopisek na marginesie „tho iest“, po wyrazie *nie miała* od-
sŷłacz i dopisek: „w łobyce“. 16 b. obok w. 3. po wyrazie ŷwiantich do-
pisek na marginesie z prawej strony: „abi“, a dalej z lewej: nŷe ra | czil
ŷ*q* | dŷiez | podlug | łofeŷ | moich | ale pod | lug my | łofier | dŷia | iego.

Poprawki skrobania i dopiski ręk*ą*, która piŷała dedykac*ą* i ostatni*ą* modlitwę na k. 17 a.

W wyrazie b*l*adem 12 b. *e* zmieniono na *o* (czerwono), w wyrazie mie 14 a. *e* zamieniono na *q*, w wyrazie ŷavieŷŷŷtich 13 b. z *ci* zrobiono *ŷ*

(rubro), w wyrazie kthorich 13 b. z *c* zrobiono *k* (rubro), w wyrazie ldzielian-ciora 9 b. z *z* początkowego zrobiono *l*. z *i* zrobiono *j* (rubro), 15. b. grzeſiſiā nad końcowem *a* dano titulum rubro 16 a, wyskrobano koń-cowe *m*: niedbałoczya(m), 13 a. thā(m) moczą 16 b. dopisano rubro *m* przeth fładam 15 b.

Pisarz ma skłonność do przedstawiania liter; niektóre przykłady można rzeczywiście złożyć na karb zwykłej nieuwagi, jak: nałwaintliey 16 a. niebdala 12 b. przywzalała 4 b. (ob. dozwalanym 2 b.) deſwalała 3 b. wżalaćza 10 a. ob. żwalaćza 7 b. poſwetnyē (powszednie) 3 a. ftkorich 4 a., 4 b., 15 b., w tkorych 3 b.; podobnie w narzeczu kie-lekiem: *tko*, *tkōry*.

Zwykłe pomyłki są:

fmyecz 17 a. ob. od fmyercy 17 a; rzeczŷ eżvdzych w ſeczŷ moym zaudała 10 b.; z obrzarlitwa 7 b., poieczenv 8 a. obok wdzađznye 1 a., prēz smakovanie 5 b.; grzechow kthorimchem fiā dopuſciła 2 b. (zam. kthorichem).

Nieprawidłowe zmiękczenia są:

Obracziacz 13 b. a chezą fiā ich viarouacz 16 b. pokvthoviacz 16 b. przez proſbiā 16 b. Godna uwagi, że zmiękczenia te ostatnie znajdują się na jednej stronie. Błędnie użyta litera *ā* z kreską: veſlā 4 b. (=weszła): obrazalā 15 b; vbogiem i albo niemocznemi ſiā zađala (=zađala) 5 a.

Pisarz pisze fonetycznie.

t zamiast *d*: przeth thobam 2 k. 9. a., b; przeth fładam 15 b.; nath wſſitko 9 b., rzathko 15 a.; *f* zamiast *v*: offſlem 3 a; offſim 10 a.; a fſſakozem 5 b., *ć* zamiast *dź*: ſpoviecz 15 a., lecz: kv ſpowiedzy 15 a. Godny uwagi jest sposób pisania przyimka ot: othkvpicieła 9 b.; oth mey 2 b. Pisarz pisze poſwetnye za poſwetnich 15 b.; obok okrudna 17 a.

Skrócenia:

m na końcu wyrazów oddano niekiedy przez znak \smile : dava 3 a. ſpoviada 11 a.; dava 3 a. (na końcu wiersza); nieprzyiacielō 14 b. grze-

ffila 16. a. (dodano czerwono); amē 16. b. 17. a. nie(przy)czynia~ 12. b. kapla 1. a. (zamiast kapłana).

Przykłady dzielenia przy przenoszeniu wyrazów.

wt | royczy 2. a., Jakom kolw | iek 3. a., wnā | trzney 6. a., vi | ānczey 7. b., nŷemaia~ | neč 7. b., gr~ | zechŷ 9. a., pr | žeth 9. b., fwi~ | antich 10. a., nŷed | bale 10. b., dvcho | wnich 11. a., bogomo | wnich 13. a., fp | raviedlivoŷczy 13. b., alie | ch 15. a., na pr~ | žeczŷwko 16. a.

Oznaczanie samogłosek.

a oznaczono zawsze przez a, podobnie o przez o. Ścieśnione á wyrażono zwykle przez a, kilkakrotnie przez ā: w ŷtanie moŷm 14. a.; nabyczyā 12. b. ó ścieśnione nie ma osobnego znaku i oznaczone jest przez o, n. p.: krolewno 1. a.; grzechow 2. b.; moviācz 2. b.

Samogłoskę wazką i najczęściej oznaczono przez y, ŷ: mylego 2. a., vŷnna 2. a. 4. a., vŷna 3. a., naymyloŷcywŷŷa 1. a., myloŷcz 1. a., myloŷcy 1. a., zapomynacz 1. a., mŷŷlamŷ 3. b., moiemŷ 3. b., roŷzmaitemŷ 3. b., pŷrwŷŷe 3. a.; anŷm 3. b., ŷ 4. a., myŷŷy 4. a., movŷla 4. a., ŷlem 4. b., pyaczŷ 4. b., wŷdzenŷa 4. b. i t. d.

przez i: michalovi, archaniolovi, ianovi, krzyczielovi, pietrovi, pavlovi, ŷtaniŷlavovi patronovi 2. a., vinna 3. a., obrazila 3. a., ŷŷkodlivich 4. a., bliŷniego 4. b., vinna 4. b. i t. d.

Fonetyczne i etymologiczne y wyrażono przez y: maluczky 1. a.

Samogłoskę twardą y oznaczono przez i: nyevipufczacz 1. a., potrzebni 1. a., poŷiteczni 1. a., blogoŷlavionym 2. a., yedinemv 2. a., grzechi 3. a., ŷdotikanyā 5. a., dotikala 5. b., ŷŷmiŷlow 5. b., tile 4. b., 9. a., ŷpichi 6. a., piŷŷna 6. a., tilko 13. b., bicŷ 14. a., niebilach 14. a., onich 14. b., sina 16. a., abi 17. a.

przez ŷ: ŷŷnv 2. a., duchovny 2. b., dvchovny 2. b., 3. a., ŷwianthŷm 2. b., v grzechŷ 3. a., byla 6. a. b., mŷŷlamŷ 3. b., ŷŷych 6. a.

Fonetyczne y etymologiczne i oznaczone przez y: przymovala 15. a., roŷŷkoffŷ 5. a.

przez i: poŷiteczni 1. a., nŷeraczi 1. a.

Samogłoskę u oznaczono prawie wyłacznie przez v, zwłazcza na poczātku i na koŷcu wyrazów jest to prawidłem: vŷth 3. b., vezŷynkow 3. b.; panv, ŷŷnv, dvchv oŷczŷv, bogv, vŷŷlechmocznemv yedinemv, ŷviantemv, blogoŷlavionemv, bozemv, ŷlvga 2. a., panv bogv milemv

5. b., po iecenv 8. a., kv panv bogv i ku memv blifnemv 13. b., y fwiathv 14. b., czartv czialv memv 14. b., pokvtovala 3. a., ielv 16. a., criftvs 16. a., zaflvgą 16. a., powietrzv 17. a., morovemv 17. a., poranv 17. a.

przez *u*: dopufeczila 2. b., iecuga 16. a., Jhefu 17. a., okrudna 17. a., wrzodu 17. a.

Zgłoskę *vu* oznaczono przez *w*: fẏ gnyew 8 a., ze dwnafeie 11. a.

Samogłoski nosowe wyrażono przeważnie przez *a*, względnie *q* z drobnem *n* lub bez *n*, a mianowicie :

'*e* (stśł *e*) wyrażono:

przez *q*: viaczey 5. b., cviczazȳcz 6. a., przyfiagayancz 10. a., niefezafñnich 11. b., ȳaczthva 12. a., nieprzyȳalą 12. a., wdziaczna 6. b., 14. a., iazikiąm 10. a., uczafñniczą 12. b., dziąkovala 6. b., namiatnofczy 14. b., cviczazȳcz 6. a., ȳmią 10. a., nievmiatnego 11. b., fią 2. a., 5. a., 5. b., 6. a., 7. a., 10. a., 15. a., fyą 2. a., — w 1. os. praes: galvyą 11. a., proflą 16. b.

przez *qn*: vianczey 7. b., 8. a., 10. a.

przez *an*: fwianthey 2. b., 11. b., fwiantey 13. a., fwiantego 7. b., fwiantey 6. b., fwi | antieh 10. a., fdziefianciora 9. b., naviancey 9. b., fwiantemv 2. a., 16. a., fwianthym 2. b., nafviantha fpoviecz 15. a., fwiantego 11. a., fwiantiego 14. b., fwianthȳemy 13. b., nafviantffey 16. b., fwiantieh 16. b., fwiantofczy 14. b.

przez *a*: jathego 12. a., wyaznya 12. a., nayfwyathezey 2. a., viaczey 6. b., fdzyevȳaczȳ 12. a., ffya 15. a.

przez *e*: nyedziekovala 8. a., wdzieczna 14. a., niepamietam 15. b., — mie fkaral 16. b.

'*a* (stśłw. *e*) wyrażono:

przez *a*: nafñmiewa | iacze 4. a., moviacz 2. b., żadaiaczy 6. a., patrzaiacz 4. b., nierządneg 5. a.

przez *qn*: vwłaczayancze 4. a., obmawiaiañcze 4. a., przyfiagayancz fią 10. a.

przez *an*: yedzancz 7. b., pyancz 7. b., nye maia | nez 7. b., vȳaraiañczfią 10. a., czviancz 2. b., dopvlezaiancz 2. b., opvfezayancz 2. b.

przez *a*: poŃfładzaiacze 4. a., obrażaiacz 4. b., proffacz 16. a., wonȳnyaczȳch 5. a., nye rzadzyla 5. b., zadaiaczȳ 6. a., (zadala (= żadała) 6. b.

e, stśłw. *a* wyrażono:

przez *a*: wȳŃtap 3. a., przeŃtapovala 9. b., viŃtapneg 11. b., fiñatñneg 11. b., mąky 16. a. — vina moȳa 9. a., navką fbavienna 16. b., za flvgą 16. a.

przez *an*: Ńandziego 10. a., nadantego 6. a.

przez *a*: maky 16. a., — przez zafluga 16. b. ob. zaflvgą 16. a.

a, stślw. *a* wyrażono:

przez *a*: pośladzaiące 4. a., mądroszy 7. a., ydacz 8. a., taką(m), yaką bich mogła 16. b., flą myflą, volą, zadzą 2. b., vcząffniczą 12. b., krewkofczyą 15. b., nierostropnościa 16. a., flościa 16. a., fpomoczą 16. b., fwianthą 16. b. 3. pl.: fa 4. a.

przez *a*: vatpila 11. a., choragiew 16. a., mądroszy 16. a., przeth fladam 15. b., pragnaczego 11. b., — na fwiantha fpowiecz 15. a. navką fbavienna 16. b.

przez *am*: Izech fią też mnymala bycz lepłam 6. a., taką(m) yaką bich mogła 16. b., przeth thobam 2. b., 9. a., przeth thoba(m) 9. b. — radam 12. b., zvehvalofcyam 16. a., krewkofcia(m) 16. a., rostropnościa(m) 16. a., taką(m) 16. b., smyflnyofczyam 6. a., smislnołczyam 5. b., spylnofcziam 8. b., fpilnofczia(m) 9. b.

Oznaczanie spółgłosek.

v zwykle przez *v*: valfa 1. a., plugavich 3. 6., fkdliwych 1. v., lvbovala 3. b., davam 13. b., żyvoth 13. b., morovemv 17. a., morovey 17. a., modlythva 17. a., thvoya 17. a., thvoie 17. a., thvey 17. a.; rzadziej przez *w*: wflechmocznemv 2. a., pawlovi 2. a., grzechow 2. b., trwała 3. b., dvchowny 9. a., 15. b., 16. b., w ferezyv 10. b., fwiedestwo 10. b., fgrzechow 3. b., vczynkow 3. b., w miłlach 3. b., w ktorich 3. b., wnatrznich 11. a., 12. a., dvchownich 11. a., zewnatrznich 12. a., wflechmocznemv 13. a., pewney 13. b., wfamey 13. b., wftanie 14. a., zwlafczya 14. a., w flvzbye 14. a., w mey 14. a., w nievinnofczy 14. b., olivbow 14. b., w calofczy 15. a., wflechmocznemv 15. b., wpczlyvofczy 15. b., grzechow 15. b., iawnich 15. b., powffetnich 15. b., wlaflnich 15. b., naprzeczyw 17. a., 17. a., naydobrotlywffy 17. a., twoya 17. a., wffelkyego wrzodu 17. a. Kilka razy przez *u* np. viaronacz 16. b., fprowadliwego 10. a. W grupie *vš v* wyrażono przez *f*: a flfako 5. b., offffem 3. a. obacz owffem 3. b., owffem 3. b.

s jako litera typowa jest długie *f*, n. p. criftvs 16. a., fluzyecz 8. b.

ff: czaffv 2. b., pokvfly 4. b., pokvfłach 14. b., fladam (sądem) wlaflnich 15. b.

przez *σ*: ctalie 14. b., stych 9. a., σkochanym 9. a., σtworziela 9. b., pomoty 8. a., σkromna, σpokoyna 8. b., kv olvzbye 8. b., na olvfbie 10. a., clova 8. b., spylnofcziam 8. b., nyeclvchala, clvchania 5. a., σmakovanie 5. b., olivbow 14. b., iecuga 16. a., iefvσ 16. a., criftvσ 16. a.

przez s: spełniła 10. b., smisłnościziam 5. b., smysłnyofczyam 6. a.
przez z: zmierna 12. b.

z oznaczono:

przez z: dozwałany 2. b., zlenyftwa 8. b., blvznyla 8. b., zveffelim 9. a., zwydzienya 4. b., złołczy 16. b., w wyrazie łdziefianciora 9. b., z z na początku zrobił poprawiacz f.

najczęściej przez f: barfo 1. a., fbavienny 1. a., fgrzeffila 2. b., 8. b., fla 12. b., flego 2. b., flołcia 16. a., tvidzenia 4. b., flakomftwa 6. b., florzeczyła 8. a., ghefu 17. a., przez s: sbitnie 7. b., slołcia 16. a., sbaviciela 9. b.

przez σ: σwirzchnich 11. a., σbaviennego 5. b., σvieczazyecz 6. a.

przez f_z, σ_z: f_zlych 4. a., f_złołczy 12. a., f_zdobrodzieftwa 6. b., σzbavyeczyla 15. a., przef_z (fonet s) przef_z tvoye 16. b.

c oznaczono przez cz np.: c_zom 2. b., patronecz 2. b., oyczv 2. a., czvianecz 2. b., moviacz 2. b., nawraczała 3. a., rodziczom 10. a., w czalołczy 15. a.

przez cz_i: obracziacz 13. b.

Spółgłoskę č oznaczono rzez cz: czaffv 2. b., cz_ivianecz 2. b.

ž oznaczono:

przez z: izech 3. a., 5. a., zal 4. a., izem 3. b., 5. a., w zadza 4. b., thez 5. a., zadala 6. b., 8. a., zadlivołczy 14. b., bozey 5. a., 9. a., 10. a., bozego 5. a., 8. b., nabożneye 8. b., vzyeczil 6. b., wzd_i 7. a., obrazala 10. a., zalvya 11. a., vflvzbye 14. a., ofkarzacz 15. b., flvzyecz 8. b.

przez ž, ž: zwłaszcza na końcu: až 2. b., też 4. a., 5. a., 5. b., 6. a., 7. a., 8. a. b., 9. a. 11. a. b., 12. a. b., 13. a. b., 14. a. b., thež 5. a., až 2. b.; izech 6. a., przežegnala 8. a.

przez f: flvfbie 9. a., na olvfbie 10. a.

š oznaczono prawie zawsze przez ff: np. vafley 1. a., naymylofcywffa 1. a., grzeffna, wfłechmocznemv naffemv 2. a., pyrwffe, offffem 3. a., rofzkoffy 5. a., grzeffnego 5. a., pollvffna 6. a., ftarffich 6. a., ffoftego 8. a., grzeffna wfłitko, wfłitkych, wfłitkey wfłitkiego 9. b., zebrawffy, rozmysłlywffly, nyefkrvffonym, polepficz, niepolepfila pierwffe, gorffe 15. a., wfłitkych, wfłitkich, powffetnich, dvffny 15. b., ftarffe na fwiantffey 16. b., proffa, naymyleyffy, nayfflotffy, naydobrothlywffy 17. a.

Kilka razy przez f, σ: wfłitkych, wfłitkym 2. b., fkodliwlich 3. b., ftarffich 10. a., wfłechmocznemv 10. b., polepfila 3. a., falgive 10. b.

przez fch: ynfclich 15. a.

W grupie šč zawsze przez fcz lub σcz: przywłaśczała 10. b., nye vipufeacz 1. a., dopufezaianecz 2. b., zwłafcza 14. a., iefcze 14. a.

t oznaczono przez *t* i *th* np.: w troyczy, swiantemv staniflavovi, apoſtolom, piotrovi, patronovi 2. a. — nyepozythezna, nayſwyathezey 2. a., swianthemv, thobam, kthorim, oth 2. b.

j oznaczono przed samogłoską:

przed *i*: ielt 1. a., ianovi 2. a., moiety 2. b., moiemv 2. b., moiemy 3. b., nieprziiacieli 15. b., nieprziiaciele 11. b., nieprziiacieli 14. b., maiestat 15. b. — Wyraz Jezu napisano Jhefu 17. a.

przez *ŷ*, *y*: ŷedinemv 2. a., ya 2. a., ŷawnie 3. a., taŷemnye 3. a., za moye 16. b.

przed *i* oznaczono całą sylabę *ji* przez *ŷ*: moych 10. a., moym 13. a.: przez *i*: roŷmaitemy 3. b., lub też *j* oznaczono przez *g*: mogich 10. a., 15. b., moym 14. b., nienapogyla 11. b.

przed innemi samogłoskami przez *gi*: tagiemne 5. b., angiolovi 2. b.

po zgłosce, w której samogłoska jest *i* niekiedy *j* nie oznaczone: valŷey 1. a., nye doŷtoynego 1. a., zabiała 10. a.

na końcu sylaby po samogłosce *y*: nayſwyathezey, mariey nyebieŷkey 2. a., moiety 2. b., oyczv 2. a., krzeŷczyanŷkey 11. a., Krzeŷczyanŷkey 13. a.

Zmiękczenie spółgłosek.

v przez *vi*: spowiadam ŷiā 2. a., 3. a., blogoŷlavionim 2. a., ŷpovidzy 2. b., 15. a., moviācz 2. b., viary 13. a., naŷlaviē 10. a., nienaviēdzila 12. a., obiaviālach 14. b., vielbila 9. b.

wi: ŷwiantemv 2. a., ŷwiantey 2. b., nyeobiawienym 12. b., człowiecznŷkych 11. b.

przez *wy*: wyāznŷa 12. a., po ŷpowyēdzi 15. a., nayſwyathezey 2. a.

przez *ui*: ŷpraviēdlivego 10. a.

b przez *bi*: obietnicz 15. a.

p przez *pi*: piotrovi 2. a.

przez *py*: pyelgrzyma 12. a.

przez *p*: cierpala 11. b., przespeczney 13. b.

m oznaczono:

przez *mi*: ŷyēdmiorakey 14. b., ŷmiertelne 3. a., ŷmiertelnego 7. a., nyemiała 15. b., ŷmia 10. a., imienia 13. a., miała 10. a., nie miała 10. a., niepamiētam 15. b., mia 15. b.

przez *mŷ*: ŷmŷiērtelnego 7. a.

l, *li*: ŷtalie 14. b., ŷlivbow 14. b., alie 15. a., aliech ... lamala 15. a.

ly: Krolŷevnye 2. a., poŷlyēdney 2. b., obacz Krolewno 1. a.

ń oznaczono:

przez *ni*: pannie 2. a., archaniolovi 2. a., yawnie 3. a., niepamietam 15. b., nie mam 15. b., nieprziacieli 15. b., nakoniecz 15. b., w niewinnoſczy 14. b., niemilowała 10. a., imienia 13. a., nie nawiedziła 12. a., niedoprowadziła 12. a., nie obiawiałach 14. b., niekaraniem 12. b., nie (wiele razy) 9. b., ochotnie 9. b., nabożnie 9. b., 10. a.

przez *ny*: dnya 2. b., tayemny 3. a., nyepożyteczna 2. a., nyemiała 15. b., v nyenavieży 10. a., wyazny 12. a., nyeobiawienym 12. b., kroyevnye 2. a. nye 9. b.

Wyraz bliźniego, bliźniemu raz tylko ma zmiękczenie spółgłoski *ń*: bliźniego 10. a., zresztą jest bliźnego 10. a., bliźniemu 7. a., 10. b., blyźniemu 13. b., 14. a.

dź przez *dzi*: ſdzieſianciora 9. b.

przez *dz*: nyewdżacznoſcią 16. a.

ź oznaczono:

przed *z* (przed *i*) obrazila 3. a.

ć oznaczono:

przed *ci*: ſtrzeciego 6. b., ſtworziela 9. b., ſbaviciela 9. b., otkvpiciela 9. b., ſdziesianciora 9. b., koſcielnich 15. b. nieprziacieli 15. b., cierpala 11. b.

czy: krzyzielovi 2. a., dzieſtney 6. a., 7. a., czialo 15. a., nieprzyacieli 7. b., dziebie 16. b., żaczienym 17. a.

cz: czy 3. a., dzyſiacz 4. a., boz 1. a., zapomynacz 1. a., przyacz 1. a., nyevipuleczacz 1. a.

ć na końcu wyrazów niekiedy oznacza pisarz przez *ycz*, *icz*: wiele kroycz 5. a., 5. b., 9. b., kroicz 9. a., 15. a., daycz 4. b., w wyrazie dziſſiacz 12. a., *i* zostało przestawione zamiast dziſſiacz, porown. dzyſiacz 4. a.

ś oznaczono przez *ſ*: dzyſ 5. b., ſyl 9. b., obok

przez *σ*: σyl 9. b., σlivbow 14. b.

przez *sz*: dzyſz 8. b., 10. b.

przez *σι*: ſiā 8. a.

przez *ff*: ſferdecnich 11. a., w ſferczv 7. a., ſſercha 9. b., ſſerczem 15. a., dziſſiacz 12. a., proſſila 11. b.

przez *fi*: dzyſieyſſego 2. b., ſdzieſianciora 9. b., ſiā 5. b.

przez *fy*: fyedmiorakey 14. b., fyā passim.

przez *ffy*: ffya 15. a.

grupę spółgłosek *ść* oznaczono:

przez *cz*: mylocz 1. a., dopuſczila 2. b., krzeſczyanſkey 13. a., krzeſczyanka 13. b.;

przez *lc*: *naymylofeywfla* 1. a., *mylofey* 1. a.

przez *lei*: *nierostropnością, flością, wdzięcznością* 16. a.

Nieprzechodne zmiękczenia gardłowych.

k' przez *ki*: *kiedy* 14. a.

przez *k*: *syedmiorakey* 14. b., *krzecezyanfykey* 11. a., *krzecezyanfykey* 13. a.

g' przez *gi*: *nagiego* 11. b.

Czy *g'* było wymawiane czy też *j* w wyrazie *angiolovi* 2. b., trudno rozstrzygnąć.

Właściwości fonetyczne.

a) z zakresu samogłosek.

Odpowiednikiem *ь* jest *e*, obok *i* (*y*) w przym. *člověčenski*: *čzłowieczenskyh* 11. b., ob. *čzłowyezzyńskych* 11. a.

Odpowiednik *ѣ*, *e* w przyimku *ze*: *ze krztv* 14. b., *ze dwnafcie* 11. a., *ze trzech* 13. a. b., *ze flego* 12. b., *ze wffitkych* 9. b., *ze wffitkey* 9. b., *ze wffitkych* 15. b.

Pierwotny odpowiednik *ѣ*, *e* zachował się w wyrazie *tesklyvach* była 9. a., por. n. pol. *tesknieć, tęsknota* i t. p.

Słowo *mniemać* ma w temacie *i*: *mnymała* 6. a.

Zgłoska *ji* na początku zachowała się: *ymyeny* 7. b. obok *dobrego myenya* 7. a.

Samogłoska *i* w dat. sg. zaimka *ty*: *či* zachowała się czy 3. a., lecz zniknęła w tym wyrazie jako enklityce: *dzysiacz my tłego žal* 4. a., *bocz* 1. a.; 2 sg. impt. ma formę *nye raczi* 1. a., obok *zaraz a racz* 1. a.

Prasłowiańskiemu *r*, stsl. *ръ* odpowiada *ir, iř*, lecz częściej *er, eř*: *pyrwffe* 3. a., *napirvey* 6. a., 14. b., *swirzchnich* 11. a.; obok *napieruey* 3. b., *napierwey* 4. b., *napirvey* 11. a., *pierwffe* 15. a., *pierffe* 15. a., *cierpala* 11. b., *cierplywa* 13. a., *dzierżała* 11. a., *fzywerfchney* 6. a.

Wpływ spółgłosek nosowych *m, n*, na poprzednie samogłoski uwydatnia się w następujących przykładach: grupa *en* przeszła na *an*: *than dar* 1. a., zamiast *ten*; *przeth ffađam* 15. b. zamiast *sądem*; *iazi-kiām* 10. a. (językiem); pisarz napisał *kthorim thim grzechā fmiertelnym* 9. a., zamiast *grzechem*; poprawiacz dodał u góry linijkę, jako znak za *m*: *grzechā, ž vmiřlā* 15. a.

Samogłoska *o* zachowała się na końcu wyrazów: jako, tako: a tako iakomkolwiek 5. b., tako, yako 6. a., iako fandziego 10. a.

e zniknęło w złożeniu nysly 16. a., zamiast niżeli.

Formy zaimka mój są ściągnięte obok nieściągniętych: mego 3. b., 9. b., 15. a., mey 9. b., vczynkow mých 3. b., obok moich 3. b., 9. b.

b) z zakresu spółgłosek.

Wyrazy Chrystus, chrzest i pochodne, mają na początku *k*: krifte 17. a., ze krztu 14. b., krzeczzyanizkey 11. a., krzeczzyankey 13. a., krzeczzyanka 13. b.

Godne uwagi jest rozwinięcie się grupy spółgłosek *zgd'* z pierwotnego *sd'*: fgdierzyecz 16. b.

z zachowało się w wyrazach: prozney 10. b., proznich 3. b., 4. a. b., proznemy 4. b., naproznofczyach 9. a., naproznofciach 10. a., w proznofczy 10. a. W wyrazie barzo = barfo 17. a. zachowało się pierwotne *z* n. pol. bardzo.

W rzeczowniku serce i pochodnych *ś* na początku było palatalne: fieraża 3. b., fycerza 14. b., tak, że i grupa ff oznacza tu ś: fieraża 3. b. Zmiękczenie niezwykle zachodzi w wyrazie: fgdzierzyecz 16. b.

Znikanie spółgłosek.

t zniknęło z grupy *stń* w wyrazie: vczafńniczą 12. b., vzeffńniczą 12. a.

v zniknęło w wyrazie: pierffe 15. a. obacz pierwffe.

ł zniknęło już w słowie: mówić, moviacz 2. b., movila 8. a.

Inne przykłady zniknięcia spółgłosek i zwałenia grup spółgłoskowych są: przykłanie 8. b. (przykładnie), fwiadestwo 10. b.

Natomiast grupa *stł* zachowała się w złożeniu: jestli, jeftlybich 5. b., yeftlybich 11. a., a ieftlih ktore spelnila 10. b., ohok yezlybich 11. a.

Na wzór przymiotników: utworzonych od tematów na -esti-, -osti za pomocą przyrostka -ѣно-: *bolestѣно-, radostѣно-, zlostѣно-, powstał przym. cielesny: czelestnich 3. b., cielestne 4. b., czelestney 6. a. zamiast cielesny = *tēlesnъ.

Godna uwagi, że słowo rozgrzeszyć, pierwotnie brzmiące: rozrzeszyć i nie niemającego wspólne z wyrazem grzech, występuje tu już w nowej postaci, powstałej drogą błędnego wywodu właśnie od tego

ostatniego wyrazu: roŝgrzeŝfil 16. b. Zamiast pierwotnego krechki, krechkość powstały już formy z *w* krewkość (cf. słown.) pod wpływem fałszywej etymologii do krew.

Zaimek *všytek* ma formy bez *s*: wšytkyego 8. b., nath wšitko ťworzenýe 9. b., ze wšitkey pamiáčyř 9. b., wšitkiego rozvmv 9. b., ze wšitkyeh fyl 9. b., obok ze wšitkýtch 15. b., wšitkich 16. b.

Dysymilacya grupy spółgłosek *čc, čč* na *jc, jč* już została dokonana w wyrazie *ojca*: oycza 16. a., oýcze 9. a., 15. b., 16. b., vinoyczy 11 b.

grupa *žř* zachowała się w wyrazie zařzała 7. a. nowe: *zajřala*.

Z pierwotnego **měst'ce*, *měšće* zniknęło *č*: na miešče 5. b. nowe: *miejsce*, por. łzodobrodzieřtwa 6. b. zam. dobrodžejřtva.

Z grupy *čšć, š* zniknęło: *čczy* 6. a., 10. a., nieczczyła 9. b.

chv' zlało się *f'*: krotofilnich 5. a.

Niektóre sufiksy.

Od tematów przymiotnikowych za pomocą suf. *-ostř-* utworzone są rzeczowniki abstracta, niezwykle w dzisiejszym języku: *mažnocy* 14. a. (męstwo); *niedbalocyä(m)* 13. a. (niedbalstwo); *spotrzebnocy* 5. b.; dla *potrzebnocy* 5. b., 8. a. (potrzeba); dla *řmacznocy* 5. b., 8. a. (smak); *žychvalocyam* (zuchwalstwo) 16. a.

Od tematu rzeczownikowego *-čřstř-* za pomocą suf. *-livo-* utworzono przymiotnik *počřlvy* = **počřstřlvy* i wyrazy pochodne: *poczřlyvego* 5. b., *poczřlyvýe* 8. b., w *poczřlyvocyř* 10. a., 15. b., (nowe *poczřvy* = *počřstivъ*).

Temat zaimka *ino-* ma formę comparativu: *ynfego* 10. b., *ynffe* 4. b.

Comp. przym. *miřy* ma sufiks *č + jš-* *naymyleyřy* 17. a.

Superl. ma przystawkę *ná* i *naj-*: *nawaintřey* 16. a., *nawiantřey* 16. b. obok *naymyleyřy* 17. a.

Właściwości z zakresu morfologii.

Z form deklinacyjnych zanotować należy:

Sg. gen. tem. na *-ja-* m. i f. *bogomodlee* 1. a.; *viary*, *nadzieye ř laský* 13. a.; nie *bilach* też *nadzieye pewney* 13. b.

Sg. gen. rzecz. f. na *-ja-* ma ej: *mřey řvyantey* 8. b.

Sg. dat. tem. na *-o* ma formę na *-u*: *dvchv řwiantemv* 16. a.

Rzecz. žen. na *yjá* mają dat. sg. na ej: *pannie mariey* 2. a.

Sg. instr. tem. na -o jest, jak naturalna, zakończony na -em, ale fonetycznie zmieniła się ta końcówka na -am: przethffadām 15. b., grzechā smiertelnym 9. a.

Rzeczowniki nijakie z suf. -ije mają w instr. sg. końcówkę -im: zveffielm y skochanym 9. a., przykazanym 12. a. b., dozwoleńm 12. b., pochtebowanym 12. b., nyeobiawienym 12. b., niefkaranim 12. b., nieprzjeżiniani 12. b., zafzczienym moym 17. a.

Rzeczowniki żeńskie z tem. na -a, -i mają instr. na o, lecz pisarz pisze te formy przez am; poprawiać zaś wyskrobał w niektórych miejscach końcowe m: spylnofeziam 8. b., smislnofciam 5. b., smyflnyofezyam, fpilnofcia(m) 6. a., krewkofcia(m) 16. a., rada(m) 12. b., podobnież przeth thobam 9. a., obok przeth thoba(m) 9. b.

Rzeczownik męski z tem. na -o- ma w loc. pl. formę na -och: vezynkoch moich 14. a.

Rzeczownik *słowo* ma loc. pl. w fłowieh 14. a.

Rzeczownik *myśl* instr. pl. ma myflamy 3. b.

Rzeczownik *raz* ma gen. pl. razow 9. a.

Rzeczownik *nieprzyjaciół* ma dat. pl. nieprzyiacielō 14. b.

Żeński tem. na -a ma dat. pl. na -am: pokvām 3. b.

Rzeczowniki męskie i nijakie z tem. na -o mają pl. instr. na -y (i): thimi grzechy, onimi grzechy 9. a., dobrēmym vezynkym 13. b., nyevezynkym dobrēmym 13. b.

fłovi proznemy 4. b.

Liczebniki typu *pięć* i t. d. mają gen. na -i, jako temata na -i: piączy smysłow moich 4. b., fyedmy grzechow 6. a., fdzyevyacz y czvdyżych grzechow 12. a.

Liczebnik trzy ma dat. trzem 14. b.

Liczebniki na (-oro), (-ero) mają odmianę: ac. o osmioro blogoflavienftvo 13. a., gen. z osmiora blogoslavienftwa fdziefianciora przykazania 9. b., a więc nie ma jeszcze nowotworów jak, dwojga, trojga, czworga, ośmiorga i t. d.

Niektóre formy zaimków.

Zaimek osoby 2-ej.

Sg. dat. enklityczny jest ci, ć: czy 3. a., bocz 1. a., dziffiacz my thego zal 4. a., 7. a., dzyffiacz 13. b.

Instr. sg. ma formę *tołq*, którą pisarz pisze: przeth thobam 9. a., a poprawiać niekiedy wyskrobuje końcowe m: przeth thoba(m) 9. b.

Instr. i loc. sg. m. n.zaimków rodzajowych kończą się na -ym, -im: zafzczienym moym 17. a.; loc. pothym 11. b., potym 3. a., w moym gnyevye 8. a., offim 10. a. obok offlem.

Acc. pl. m. zaimków z tem. na -o ma końcówkę pierwotną -y: v ony grzechy, nad ony (grzechy) 15. a.

Acc. pl. zaimka *ji* ma formę *ńe*: za *nye* (rodziców).

Instr. pl. m. ma formę na -ymi: *thimi* grzechy, *onimi* grzechy 9. a.

Instr. pl. fem. ma formę na -emi: *myslamy* *moiemy* 3. b.

Z form deklinacyi złożonej przymiotników zaznaczyć należy:

Acc. pl. *yzem* *fią gnyevała* na *blżyńie moýe* na *poddane moýe* 8. a.

Instr. pl. bez różnicy rodzaju ma formę na -emi; ale poprawiać tu i owdzie dopisał nad *e* samogłoskę *y*. Raz przy rzeczowniku *żeń*. jest *ymi*. Godna uwagi, że zaimek ma formę *tymi*, *onymi* obok *moiem* przykłady: *vbogiem* albo *niemocznemi* *fią* *zađala* 5. a., *thimi* grzechy *fmyertelnemy*, *onimi* grzechy 9. a., *myflamy* *moiemy* *rozżmaitemy* *prożnimi* 3. b., *slovi* *proznemy* 4. b.; *dobremy* *vezynky* 13. b., a *nye* *vezynky* *dobremy* 13. b., *cżnothamy* *fwianthemy* 13. b.

Z form konjugacyjnych zasługują na uwagę:

Formy aorystu zachowały się od słowa być: 1. sg. *bych*: *ieftly-bich* *ya* *dotikala* *fią* 5. b., *ýestlybych* *ya* w którym *vatpila* 11. a., *ýezlybych* *ya* *nyebila* *pořlvřna* 11. a., a *ieftlybich* też *ze* *flego* *naby-čia* *veżařniczą* *bila* 12. b., *yaka* *bich* *mogła* 16. b., *gdzye* *bych* tego miała *wđziączna* *bicz* 14. a.

2. os. sg. *by*: *y* *cziebie* *oycze* *dvehowny* *prořřa*. dla milego boga aby mie *fkaral* 16. b.

Czas przeszły złożony ma formy ściągnięte 1. sg. *fgrzeřřilam* 16. a., *nyeprzywlařczalam* tego dobroczą *mylego* pana 6. b., *ylemkolwiek* *razow* *fřgrzeřřila* 4. b., *ilemkolwiek* *kroicz* *fgrzeřřila* 9. a., *iakomkolwiek* *fgrzeřřila* 5. b. *yakomkolwiek* *býła* 6. a., *yakomkolwiek* *bila* 12. a., *yakomkolwiek* *mýřly* *nyeczyste* w *fłereřv* *mýřala* 7. a., *yakomkolwiek* *zařřala* 7. a., *yakomkolwiek* *thym* *grzechem* *fgrzeřřila* 8. b., *yakomkolwiek* *przykazanýe* *mýlego* pana boga *przeřřapovala* 10. b., *iakomkolvřek* . . . *fgrzeřřila* *izem* *ya* . . . *trwała* 3. b., *yzem* *řłechala* 5. a., *yzem* . . . *nie* *chvalila* 9. b., *yzem* *fią* *gnýřala* 8. a. *affłakożem* *fią* *dała* 6. a., *alem* w nich *lvbořala* 7. a., *ialmvznym* *řviantey* *vbogym* *nyedavała* 9. b.

Na uwagę zasługuje: *wiaczeř* *iem* *zađala* 6. b.

Charakter aorystu *ch* przeniesiono do form czasu przeszłego złożonego: nie *miłovalach* 9. b., *nyebalach* *fią* 9. b., *nyedałach* *radý* 11. b., *niefkaralach* *viřřapnego* 11. b., nie *othpřeczalach* *gniew* *vynovayeřy*

11. b., nie bilach też spraviedliwa, nieobiavialach 14. b., niebilach 12. b., 13. b., 14. a., 14. b., niechezialach 12. b., nye plakalach 12. b., kthorimech ya obrazila pana boga 3. a., ktorech povynna dzialacz 8. b., ktorech ia ... przestapovala 9. b., o ktorech ya niez nie bdala 12. b., ktoregoch ya nye zachovala 14. b., themvch vianezey zyeczna nie byla 7. b., a stegoch nie bila pochopna 7. b., thegoch wflytkyego zamyelkavala 8. b., thegoch nie bila wdzieczna 14. a., a ymech przywzalala 4. b., megoch blifniego niemilovala 10. a., tefkljwach ... byla 9. a., izech fia pospoviedzy mey ... nye polepila 3. a., yzech ya ... chovala 4. b., yzech fia kochala 5. a., yzech ya wielekroyez iadla albo pila 5. b., yzech ya nyerzadzyla 5. b., yzech ya baczila 5. b., yzech fia też mnymala bycz 6. a., tako yzech też nye bila pollvffna 6. a., yzech ya byla lakoma 6. b., yzech vianezey yadla 8. a., yzech ya ... nienavczila 11. b., yzech ya ... nyenakarmyla 11. b., yzech ya nie miala vyary 13. a., izech nie bila vboga 12. b., yzech niebila rospvftna 14. a., izech nievffmierzala 14. b., anych stego dziakovala 6. b., anych stego wdzyaczna bila 6. b., anich iadla przezegнала 8. a., anich zadala 13. a., yakochkolwiek niepelnila 12. a., yakochkolwiek fgrzeffila 13. a., a takoch bila 13. b., thedich prozney chwaly zadala 6. b., a iefflich kthore spelnila 10. b., alech fia gnyevala 14. a., aliech ya wiele kroicz lamala 15. a.

Słowa częstotliwe z suf. -a- n. p.: davam fia, fia davam passim (4. b., 11. b. i t. d.); zamyelkavala 8. b.

Imperativus 2 sg. kończy się na i: nyeraczi 1. a. obok racz 1. a.

Właściwości z zakresu składni.

Nominativus jako orzeczenie.

Rzeczownik z zaimkiem dzierżawczym w nominativie jako orzeczenie: abi twoya okrudna a nyevynna mąka y rani tlivoie bili obrona moia lekarstvo moje 17. a.

Orzeczenie przymiotnikowe stoi w instrumentalu: yzech niebila vboga 12. b.

Genetivus po czasownikach:

spowiadać się: tego się spowiadā 11. a., 12. a., 12. b., 13. a.

wiarować się: a chcą się ich (= grzechów) viarouacz 16. b.

Genetivus po przym. *wdzięezen*: thegoch nie bila wdzieczna 14. a., gdzje bych tego miala wdzieczna bicz 14. b.

Genetivus po przym. *posluszny*: yzech też nye bila pollvffna moich starffich 6 a., poslvssna vstavi kościoła 11. a.

po słowie *rozmyślić się*: stoi przyimek *z* z gen. nýe dobrze fią fgrzechow rozmyſłływfý 15. a.

Gen. qualitatis: nie bilach też nadzieýe pewney 13. b., nie bilach też lafký przeſpeczney kv panv bogv 13. b.

Gen. temporis: czaffv ſmierczy mey yakokolviek obrazalą maieſtat boſky 15. b.

Gen. po wyrażeniu *żadała cierpieć*: anich żadała przeſladovanýa cierpiecz 13. a.

po wyrażeniu: davam fią vinna przyimek *z* z gen.: davam fią też vinna że trzech cznoth boſzkých albo bogomownich 13. a., davam fią też vinna . . . ſýedniorakey fwiantofczy 14. b., zamiast: z ſiedmiorakiej.

Dativus stoi po przyimkach: *napřečiv*, *napřečivko*: naprzeczyw powietrzv 17. a., faſtíve ſwiadeſtvo naprzeczýwko memv bliſnemv 10. b., naprzeczýwko mogým trzem nieprzyiacielō 14. b., naprzeczywko dveliv ſwiantemv 16. a.

Po słowie *chodzić* stoi przyimek *ku* z dat.: kv ſpowiedzý cho-dzula 15. a.

Po słowie *zależeć* (należeć, odnosić się): z vezynkow . . . czo kv czialv zalezą 11. b.

Przyimek *po* z dat: po ranv 17. a.

Po słowie *radować się* stoi dat. objektu: ý ſlemv nýeſczáfczyv ýego ſýa radovala 10. b.

Dat. ethicus. dzyſſacz mý thego žal 5. b.

Przym. *ku* z dat. po rzecz. *laska*: nie bilach też lafký przeſpeczney kv panv bogv 13. b.

Accusativus po słowie *powiadam*: povýadam grzech moý ý vina moýa 9. a.

Po przymiotniku *cierpliwy* stoi przyimek *za* z acc.: ý też za czvdze niedoſtatký nýe bilach cierplywa 12. b., 13. a.

Przykłady pierwotnego acc. plur. rzeczowników meſkich osobowych i przymiotników: any za moye nýeprziaciele boga nie proſila 11. b., y roſzgrzeſſil tham moczą przeſz twoýe ſtarſſe 6. b.

Słowo *dotykać się* ma przy ſobie przyimek *na* z acc.: ieſtlybich ya nie ſpotrzebnoſczy dotikala fią na mieſcze tagiemne 5. b.

Locativus z przyimkiem *w* po słowie *watpić*: ýeſtlybych ya w ktorým vatpila 11. a.

Loc. z przyimk. *w* po słowie *upominać*: kiedy ktho mią vpominal w mey nieroſtropnoſczy.

Słownik.

- bačę, bačysz, bačýc* (rozważam): ýzech ya baczila rozvmem 5. b.
baśń, baśńi (bajka): baśńy albo pyeśńy świeczkych 5. a.
bogomodlea, e: kapla a bogomodlee 1. a.
bogomovny, e, á (teologiczny): ze trzech cznotli božkych albo bogomownich 13. a.
časny, é, á (dočesny): lakoma na rzeczy czyeśne 6. b.
člověčeński, é, á, človečynski: ž v czynkow myłofyernych człowiczenfkych 11. b., człowycžynfkych 11. a.
dušny, é, á: nieprziiaciel dviśny 15. b.
duchowny, é, á: oýcze dvehowny 9. a. b.
jęctwo, a (niewola): ž yaczthwa 12. a.
krekkość, i zamiast: krechkość (słabość ducha) podlvg mey krewkoležy 16. b., krewkoležyā 15. b., krewkoležyā(m) 16. a.
krotofilny, é, á: pyeśńy świeczkych krotofilnich. 5. a.
łačny, é, á (łaknący): lačnego nyenakarmyła 11. b.
láska, láska (miłość, por. czesk. *láska*): viary, nadzieye y lafky 13. a., niebilach tež lafky przelpieczney 13. b.
mężność, i (męstwo): śtaloleczy albo mąžnoleczy 14. a.
namętność, i: žadliwofezi a namiatnoleczy albo smiślnoleczy 14. b.
niebalość, i: niedbaloleczyā(m) 13. a.
nedostatek, tka (wada): ža czvdze niedostatki nye bilach cierpływa 12. b.
nedostojúe (niegodnie): czialo mego szbavycžyela nyedostoynye przymovala 15. a.
neřadny, é, á: z dotikanya nierządneho 5. a.
neobáčnosť, i: w mey nyeobacznofežy 14. a.
neopatřnosť, i: a nieopatrznofezy 14. a.
odřekaúe, a (wyrzeczenie się): onich olivbow y obietnicz y odrzekanýa nie zachovala 15. a.
okrašony, é, á (ozdobiony): vřary krzečžyanfkkey okrařoneý dobrěmy vezynky 13. a.
páčorek, páčorka: kv ýdženýv ýdacz pačziorka nie (piala) movila 8. a.
peje, peješ (starsze: *poje, poješ, páč*): pačziorka nie (piala) movila 8. a.
pelgrým, a: pyelgrzyma 12. a.
plugavy, é, á: w miřlach ... plugavých 3. b.
pochlebovaúe, á: pochlebovaným szłofežy 12. b.

pochopnie (ochotnie): *pochopnye* 8. b.

pochopny, *é, á*: a łtegoch nie bila *pochopna* ku flutbie mylego boga 7. b., 8. a.

počlivé: *poczlyvye* 8. b.

počlivość, i (poczciwość) w *poczlywośćy* 10. a., 15. b.

počlivy, *é, á* (poczciwy): *poczlywego* 5. b.

polepše se, šyš se, šyč se (poprawić się): *izech* *śia* *pośpoviedzy* *meŷ* *pośledney* *nyepolepsiła* 3. a., a *ny žvmilla śia* *po śpoviedzy* *polepficz.*

pośledny, *e, á*: *po śpoviedzy* *meŷ* *pośledney* 3. a.

potřebnosť, i (potrzeba): *niefpotrzebnofczy* 5. b., *dla* *potrzebnofczy* 5. b., 8. a.

potvarám, áš, ac: a *yego* *nyevyynnye* *pothwarzala* 10. b.

pořádám, áš, ac (spowiadam się): *y* *poviadam* *vina* *moia* 7. b.; *y* *povyadam* *grzech* 9. a.

povyšatié, a (wywyższenie): *czczy* *y* *poviślanya* 7. b.

přezpečny, é, á (pewny): *lasky* *prześpeczney* 13. b.

přypadly, é, á: *dobra* *też* (*przýrodzonego*) *przýpadlego* albo *nabitego* 7. b.

přýrodzony, é, á: *dobra* *też* *przyrodzonego* albo *nabitego* 7. b.

přýtláščám, áš, ac (przyznaje, odnoszę, przypisuje): *nyeprzywlafczalam* *togo* *dobroczy* *mylego* *pana* 6. b.

rodzāj, u (ród, pochodzenie): *yakomkolwiek* *była* *piśna* *z* *rodzayv* albo *zvrodzenya* 6. a.

skutečny, é, á (rzeczywisty, istotny, czynny, popełniony): *nyeczyśtofczy* *aczkolwiek* *nyefzkvteczney* *czielestney* *ale* *wźdi* *ferdeczney* 7. a.

smáčnosť, i: *dla* *śmacznofczy* 5. b., *więczey* *jadła* *dla* *śmacznofczy* 8. a.

smyslnость, i (zmysłowość): *yzech* *ya* *nyerzadzyla* *moich* *śzmyflow* *rozvmem* *ale* *więczey* *smislnofciam* 5. b., *namiatnofczy* albo *śmislnofczy* *śyercza* *y* *śzmyflow* 14. b.

snádž: a *śnadz* *też* *laiała* 14. a.

fromiešlity, é, á (wstydlivy): *na* *miefcze* *tagiemne* *fromiešlive* 5. b.

šerdecny, é, á: *śpichi* *tako* *wnątrzney* albo *ferdeczney* 6. a.

učestnica, e (uczestnica): *yakomkolwiek* *bila* *vezestnicza* *czvdyznych* *grzechow* 12. a., *vezestnicza* *bila* 12. b.

ukušeńé, á (smak, smakowanie): *przełż* *kvśffenie* albo *préz* *śmakowanie* 5. b., *z* *vezinkv* *zlego* *vkśffenya* 5. b. cf. Linde.

uměrnость, i (umiarkowanie): *anŷ* *vmiernofczy* 14. a.

uměrnny, é, á (umiarkowany): *nie* *bilach* *vmŷerna* *to* *ieśth* *nievśmierzala* *rozvmem* 14. b. por. Linde Sl. *umiernik* (temperator) *powściągacz*, *uskramiacz*, *Mącz.* *kto* *co* *umiarkuje*.

uvlúčto a (ubliżenie): *vwloczthva* 5. a.

várám sé, áš, ac sé (pilnować się): *vyarayanez* lią dny fwian-tieh 10. a.

varuję sé, vvać sé: a *cheza* lią ich *viarouacz* 16. b.

vnětřny, é, á (wewnętrzny): *spichi* tako wnątrzney 6. a., wnątrznich to yesth dvchownich albo fferdecznich 11. a., wnątrznich ý zewnątrznich 12. a.

vořám, áš, ac (pachnę): w rzeczach vonyayacych 5. a.

vrodzony, é, á (przyrodzony): dobra vrodzonego 7. a.

všechmocny, é, á: wšfechmocznemv 4. b., 10. b., wšfechmocznemv 11. a., 13. a.

vystep, u (występek): then czy wystap moy ta vyna moýa, a then grzech moy 3. a.

zaščyćehé, á (obrona): a thvoya gorzka smyecz (sic) bila tez zafezi-czienym moym 17. a.

zaše (zaś, znowu): ale zafią w grzechy pyrwšfe ... nawraczala 3. a.

záveřisty, é, á (zasadniczy, kardynalny): ze trzech cznoth zavie-fyřtich 13. b.

závisnosť, i (zawisć): z zafdrofezy albo zavifnofezy 7. a.

zbythé (zbytecznie): yedžanez ý pyanez *sbitnie* 7. b.

zevnětřny, é, á: wnątrznich ý zewnątrznich 12. a.

zvěřchny, é, á, zvířchny: tak fzwyerfehney albo ferdeczney y czieleřtney 6. a., yakotež (z vczynkow) řwiržchnich albo człovyeczyn-fkych 11. a.

žadám, áš, ac (żądać, pragnąć): chvaly prožney řtego žadala.

žadlivość, i (żadza): žadlivořci a namiątnofezy 14. b.

žyřny, é, á (życzliwy): themvch vianezey *žyřna* nie byla 7. b. ¹⁾

¹⁾ Rękopis niniejszej rozprawy, składający się z kartek brulionowych, znalezionych w papierach ś. p. prof. Lucyana Malinowskiego, uporządkował i gdziekolwiek uzupełnił prof. Dr. J. Bystroń. On też wziął na siebie pierwszą korektę.